

(Nadaljevanje z 19. str.)

porabe dela na družbeno potrebno mero tega dela. Vrednostni zakon stalno teži k temu z določenima vlogama konkurence in gibanja tržnih cen. Ta funkcija pomeni:

— V razmerju do proizvajalcev... stalno siljenje k razvoju vseh prvin proizvodnje, vseh činiteljev delovne storilnosti in k najracionalnejšemu izkoriščanju proizvodnih sredstev ter živega dela;

— v razmerju do posameznega proizvođa... stalno prisiljenost zmanjševati porabo dela... in premestiti proizvodnjo tja, kjer so zanjo najugodnejši pogoji...

Zakon povprečnega profita

a) Modifikacija vrednostnega zakona

Kapitalistična blagovna proizvodnja modifikira vrednostni zakon. Reducira ga na zakon povprečnega profita. Kot zakon povprečnega profita pa ureja gibanje in organizacijo kapitalistične proizvodnje.

Konkurenca in gibanje tržnih cen sta še naprej osnovni orodji, s katerimi učinkuje ta gospodarski zakon. Zaradi narave samega kapitala pa usmerja gibalna vloga teh sil gibanje ponudbe in povpraševanja tako... da se tržne cene ne reducirajo na vrednost izdelkov, temveč na ceno proizvodnje. Namesto vrednosti je zdaj cena proizvodnje temelj gibanja tržnih cen. Njen bistveni sestavni del je povprečni profit.

Izhodno osnovo učinkovanja zakona povprečnega profita tvori individualni profit posameznega kapitalista.

Kakor vemo, je profit presežna vrednost. Je presežna vrednost, ki pa se ne kaže v tej neposredni obliki, temveč popolnoma obrnjeno. Ne kot proizvod pre-

kjer je delovna storilnost povprečna ali višja od povprečja;

— v razmerju do vse proizvodnje... stalno primoranost njenega uravnoveševanja... sorazmerne razdelitve skupnega družbenega dela na razne vrste koristnih del, ki so odvisna od družbenih potreb in delovne storilnosti. Siljenje in nagon k razvoju delovne storilnosti v vsaki posamezni veji proizvodnje — k čemur stalno sili — pa vodita k splošnemu povečanju delovne storilnosti ali družbenih proizvodjalnih sil. Razumljivo je, da ima njegova funkcija v vsem tem značaj stalne težnje, ki prihaja do izraza kot odsev premoči družbenega značaja dela.

sežnega dela, izkoriščanja meznega delavca, temveč kot proizvod vsega kapitala — kapitala samega po sebi. Profit je preobrazena oblika presežne vrednosti... kaže se torej kot sad kapitala, ne pa človekovega dela.

Znano je, da teži vsak kapitalist za tem, da bi dobil čim več profita. Zato si prizadeva, da bi zmanjšal stroške blagovne proizvodnje, to je svojo lastno ceno. Profit ga tira k izpopolnjevanju in revolucioniranju proizvodnje. To nujnost mu konkurenca vsiljuje kot zunanje primoranje.

Enaka težaja — čim več profita — povzroča tako razdelitev kapitala na številne veje proizvodnje, da se doseže določeno razmerje v njihovem medsebojnem razvoju, to je, da se zagotovi družbena proizvodnja.

V kapitalizmu je profit kapitalista činitelj razvoja proizvodjalnih sil družbe in proporcionalne razdelitve dela v skupni družbeni proizvodnji.

Razdelitev družbenega dela v kapitalizmu je stihijski rezultat akcije vseh kapitalistov. Prizadevanje vseh, da bi ustvarili čim večji profit, učinkuje, da se na enak kapital realizirajo približno enaki profiti. To se dogaja tako, da se individualni profiti na vsakem področju proizvodnje reducirajo na povprečen profit.

Razumljivo je, da je na poti k temu kapitalističnemu komunizmu cela vrsta ovir. Med najtežje spadajo umetni in naravni monopoli (lastnina nad zemljo).

Na kratko hočemo pokazati mehanizem tega reduciranja profita na povprečni profit, s tem pa — vrednosti proizvodov

na ceno proizvodnje. Najprej si moramo ogledati, kako nastaja splošna profitna mera.

b) Splošna profitna mera

Na raznih proizvodnih področjih funkcionira več ali manj individualnih kapitalov z različno organsko sestavo. Med temi področji kapitalistične proizvodnje je prav tako razlika glede povprečja organske sestave kapitala, ki velja za vsako posamezno področje, izvira pa iz organske sestave posameznih kapitalov.

Organska sestava kapitala je sestava njegovih osnovnih notranjih delov. Eden izmed teh so proizvodjalna sredstva, drugi pa živo delo. Po tehnični razvitosti dela obstaja nujno razmerje med množino proizvodjalnih sredstev in količino živega dela, ki je potrebno, da jih giblje in predeluje v izdelek. To tvori tehnično sestavo kapitala v kapitalističnih razmerah. Ker se kapital predstavlja v obliki vrednosti, izražamo to tehnično sestavo kot vrednostno sestavo kapitala. To je razmerje med vrednostjo kapitala v proizvodjalnih sredstvih in vrednostjo v delovni sili. Če vrednostna sestava kapitala — razmerje med nespremenljivim in spremljivim kapitalom izraža tehnično sestavo in če je v njej videti spremembe v tehnični sestavi, nam tedaj označuje organsko sestavo kapitala. Organska sestava kapitala nam v kapitalizmu uteleša stopnjo delovne storilnosti.

Razlika v povprečju organske sestave kapitala med temi proizvodnimi področji izraža neenakomerni razvoj družbenih proizvodjalnih sil. Tiste veje proizvodnje, v katerih so proizvodjalne sile bolj razvite, imajo višjo organsko sestavo kapitala. To pomeni, da se čedalje več kapitala spreminja v proizvodjalna sredstva in nespremenljivi (konstantni) kapital, manjši del pa v delovno silo — spremljivi (variabilni) kapital. Nasprotno je v vejah z nizko organsko sestavo kapitala. V njih ima na primer manjši del kapitala obliko nespremenljivega, večji del pa obliko spremljivega kapitala.

Z drugim ibesedami, če so skupni kapitali v raznih vejah proizvodnje enako veliki, se bodo razlikovali po odstotku živega dela, ki ga gibljejo. Tam, kjer je višja organska sestava, giblje kapital manj živega dela in proizvaja zato manj presežne vrednosti (stopnja presežne vrednosti je na primer enaka). V vejah nižje organske sestave kapitala pa giblje odstopno več živega dela in proizvaja zato več presežne vrednosti.

Zaradi preprostosti razvrščamo vse veje proizvodnje v tri skupine:

(če se vsa p. porabi, tedaj je blagovna vrednost)

	nespr.	spr.	v
veja A, povprečna sestava kapitala	80 plus	20 plus,	20—120
veja B, povprečna sestava kapitala	70 plus	30 plus	30—130
veja C, povprečna sestava kapitala	60 plus	40 plus	40—140

Uredniški odbor

»NAŠE SKUPNOSTI«

Nikola Balog, Tone Vratuša, Tođor Vujašinović, Danilo Vuković, Dušan Vuković, Kiro Gligorov, Ašer Deleon, Milan Ivanović, Petar Ivčević, Jovan Janković, Jovan Marinković, Ljubisav Marković, Nikola Miljanić, Mitra Mitrović, Ante Novak, Vojin Popović, Zdenko Has, Nikola Cobelić, Rajko Skaljak

Predsednik uredniškega odbora
KIRO GLIGOROV

Glavni in odgovorni urednik
RAJKO SKALJAK

UREDNIŠKI ODBOR ZA SLOVENIJO

Jože Cigler, Ivo Klemenčič, Viktor Kotnik, Tine Lah, Svetozar Polič, France Potisek, Dane Robida, Mile Smolinsky

Predsednik uredniškega odbora
za Slovenijo
DANE ROBIDA